

HOF VAN RAVESCHOOT

Tristan Pierre Maes

Enkele jaren geleden kwam ik in het bezit van een prentbriefkaart (afb. 1) van ca. 1900 die als reclame diende voor de wijnhandel van mijn betovergrootvader Joseph Maes. Daarop is een foto van de voorgevel van een oud, alleenstaand huis te zien. Rondom staan bomen en struiken, een kar en wijnvaten. Twee beelden en twee zitbanken flankeren de voordeur. Twee keurige heren zitten op de bankjes. Links in de achtergrond is de toren van de Sint-Pieterskerk herkenbaar. De foto intrigeerde mij: waar precies zou dit huis gestaan hebben, of bestond het misschien nog? De positie ten opzichte van de Sint-Pieterskerk was moeilijk te bepalen. Het was pas wanneer ik op de website Beeldbank Gent toevallig een foto vond van dezelfde gevel dat ik ontdekte dat het hier ging om het Hof van Raveschoot. Ik ontdekte ook meteen dat het huis helaas verdwenen is, afgebroken in 1907 voor de aanleg van de Tentoonstellingslaan en omliggende straten.

De geschiedenis van het Hof of de Heerlijkheid van Raveschoot gaat terug tot in de 14de eeuw. Volgens Antonius Sanderus in zijn *Flandria Illustrata* (1641) was het in de feodale tijd een leen dat afhankelijk was van het leenhof van Dendermonde. Het domein bevond zich in het zuidelijke deel van de Muinkmeersen, 't Zand genoemd: het strekte zich uit tussen de Sint-Lievenspoortstraat, de Oude Schelde en de stadsomwalling tussen de Sint-Lievenspoort en Ter Platen. Het leen zou voor het eerst toebehoord hebben aan de familie Vander Hoyen en in 1345 verkocht zijn aan een zekere Simon Van Ravescot, waaraan het zijn naam ontleende. Latere bezitters van het domein waren o.a. de families de Grutere, Borluut, Triest (16-17de eeuw) en d'Hane Steenhuyse (begin 19de eeuw).

Het huis of kasteeltje dat op de prentbriefkaart te zien is dateert van de 16de-17de eeuw. Antonius Sanderus schrijft er verder over in *Flandria Illustrata* (vertaling in het Nederlands uitgegeven in 1735 als *Verheerlykt Vlaandre*): 'De Heerlykheid van Raveschot [...] bestaat in een huis, 't welk, voornamelyk des zomers, een zeer fraai uitzicht heeft over eenige tuinen, boomgaarden, beemden, en weiden, die daar onder behooren, en met ene gracht, en eenen

VINS-SPIRITUEUX
JOS-MAES, GAND
Edit. Gosseye-Petit, Gand

Afb. 1 Het Hof Van Raveschoot ca. 1900 (coll. Maes)

arm der Schelde, welke daaromtrent voorby loopt, omvangen.’(1) Op het *Grand Plan de Gand* van Sanderus en Henricus Hondius uit 1641 zijn de gebouwen, de gracht, het omliggend terrein, de loop van de Oude Schelde en de ingang in de Sint-Lievenspoortstraat mooi weergegeven (afb. 2). Het hof was een van de weinige gebouwen in de moerassige Muinkmeersen en dat zou zo blijven tot begin 19de eeuw.

Afb. 2 Detail van de kaart van Sanderus en Hondius uit 1641. Centraal in het beeld het Hof van Raveschoot (pijl). Achter het domein loopt de Oude Schelde. De ingang was bereikbaar via de Sint-Lievenspoortstraat (de gebogen straat onderaan het beeld, met rechts het Clarissenklooster). Helemaal bovenaan de Muinschelde.

Bij bovengenoemd plan horen ook een tiental vignetten gegraveerd door Hondius, die kasteeltjes aan de rand van Gent voorstellen. Een ervan is een mooie afbeelding van het Hof van Raveschoot (afb. 3). De voorgevel, zoals we die zien op de prentbriefkaart, is goed herkenbaar, met links de Sint-

Pieterskerk aan de andere kant van de Muinkschelde – een idyllisch stukje platteland binnen de Gentse stadswallen.

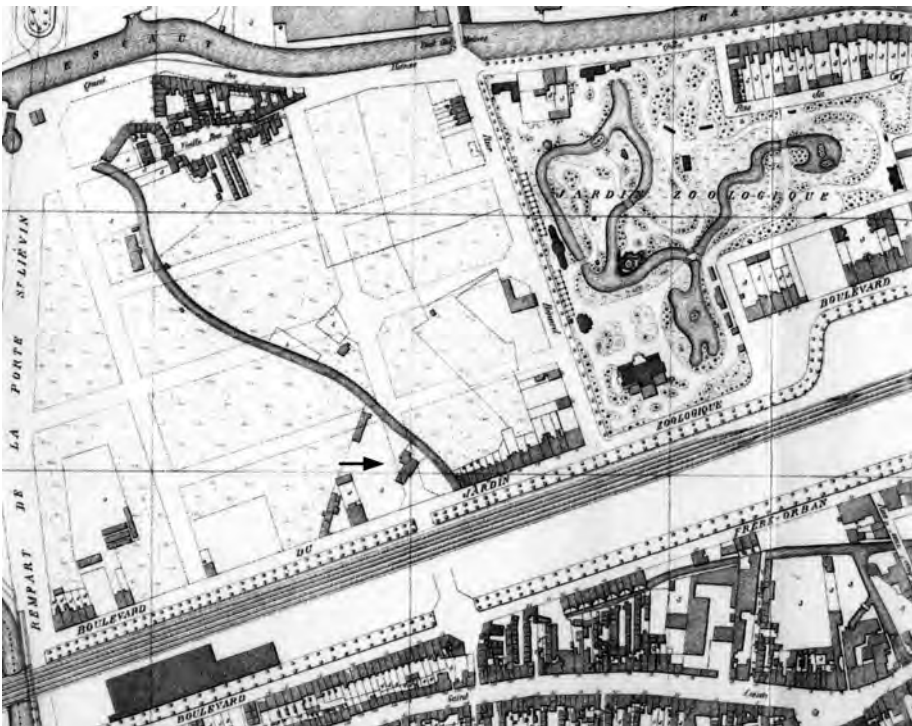
Afb. 3 Domus D[omi]ni de Ravescot. Gravure van Henricus Hondius (1641). Links in de achtergrond de Sint-Pieterskerk en de O.-L.-Vrouweparochiekerk (afgebroken in 1799).

Grote veranderingen in het gebied komen pas goed op gang met de komst van de spoorlijn en het Zuidstation dat geopend werd in 1837. Deze doorkruiste de Muinkmeersen en dus ook het Hof van Raveschoot, maar het huis bleef bewaard en kwam nu te staan aan de rand van de nieuw aangelegde straat langs de spoorweg (afb. 4). Met de oprichting van de Gentse dierentuin in 1851 kreeg het de naam Boulevard du Jardin Zoologique/Dierentuinlaan of -dreef. Statige burgerhuizen rezen op aan weerszijden van de spoorweg, aan de Muinklaan en in de nieuw aangelegde Benardstraat. Het zuidelijke deel van de Muinkmeersen, met het Hof van Raveschoot, bleef echter nog een hele tijd zo goed als niet bebouwd, en de Oude Schelde zou pas gedempt worden begin

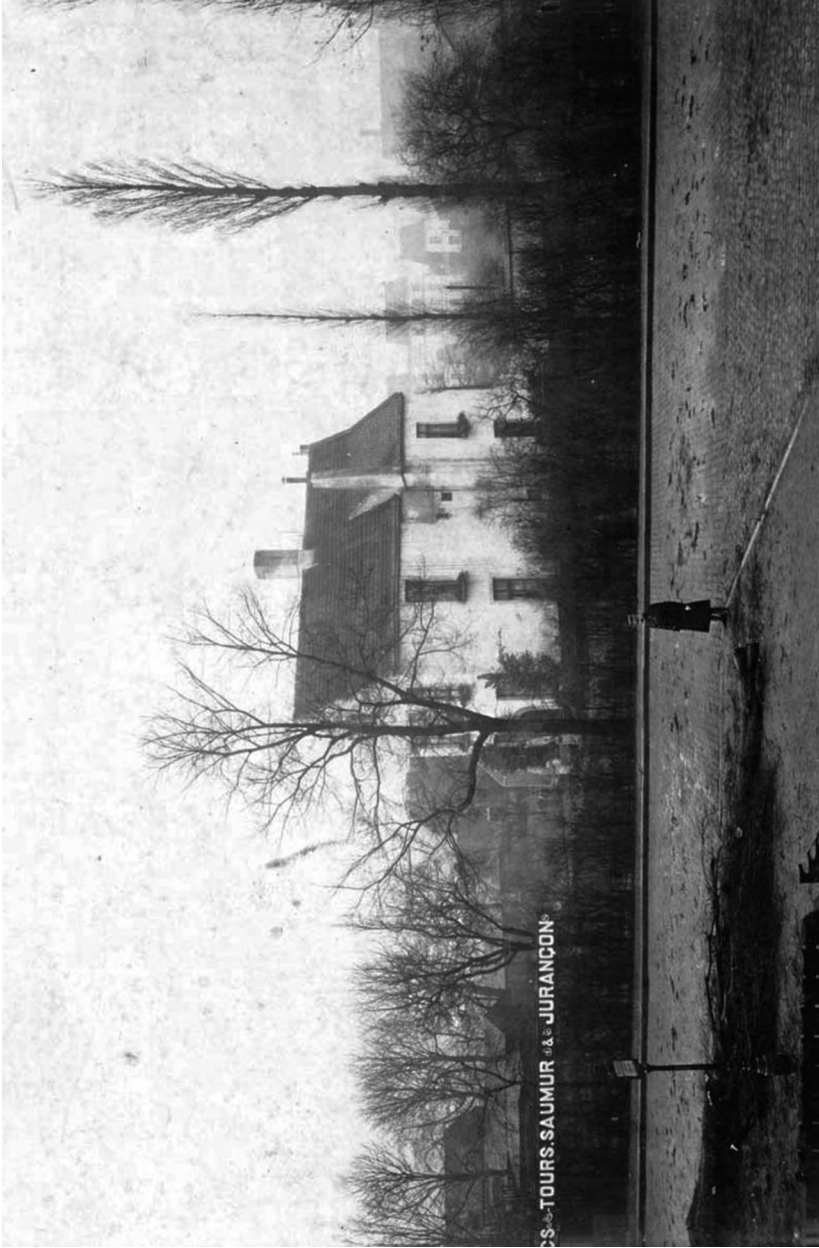

20ste eeuw. De gronden werden in die tijd vooral gebruikt als bleekweiden voor linnen.

Ca. 1854 behoorde het huis en de omliggende tuin toe aan een zekere Beyaert. Het is wellicht in 1898 dat mijn betovergrootvader Joseph Maes met zijn vrouw en kinderen er hun intrek namen, en hij er zijn wijnhandel vestigde. Constant d’Hoy fotografeerde het huis vanuit verschillende hoeken in december 1905 (zie Beeldbank Gent). Een van de foto’s is genomen vanop de passerelle die over de spoorweg liep en toont het huis in zijaanzicht (afb. 5). Op de omheining hangt een reclamebord met de wijnnamen Tours, Saumur en Jurançon; centraal onderaan de foto en staand in de Dierentuinlaan kijkt een politieagent in de richting van de lens. Uit de toenmalige correspondentie blijkt dat het adres indertijd 66 Boulevard du Jardin Zoologique/Dierentuinlaan was.

Afb. 4 Kaart van Gevaert en Vanimpe (1878). Het Hof Van Raveschoot (centraal in het beeld, pijl) ligt nu dicht bij de spoorweg met terminus, station Gent-Zuid, rechts buiten het beeld. Op de kaart is een vroeg (niet uitgevoerd) ontwerp te zien voor het trekken van de straten die er pas vanaf 1907 zouden komen.

Afb. 5 Het Hof van Raveschoot gefotografeerd door Constant d'Hoy in 1905. De foto is gemaakt vanop de passerelle die over de spoorweg liep. De straat heette eerst Boulevard du Jardin Zoologique/Dierentuinlaan of -dreef, daarna, zoals nu nog steeds Gustaaf Callierlaan. (Collectie Stadsarchief Gent)

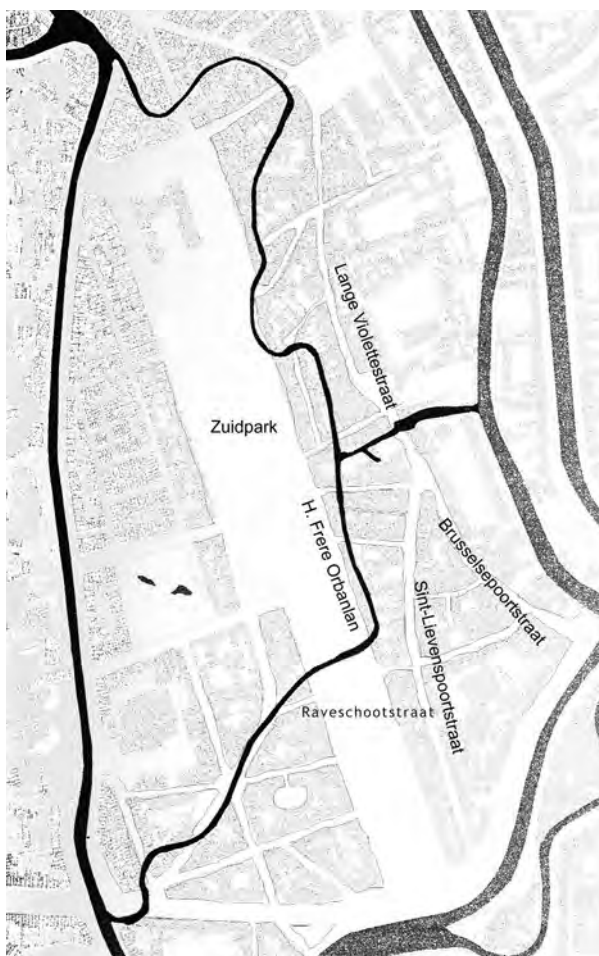
Afb. 6 Hetzelfde zicht anno 2017. De huidige Raveschooistraat loopt dwars door de plaats waar ooit het kasteeltje stond. (Foto Tristan P. Maes).

Een ander document in de archieven van de familie was een dagboekfragment van een van de vier zonen van Joseph Maes, de latere schrijver/journalist en biograaf van Georges Rodenbach, Pierre Maes (1887-1968). Op zondag 1 augustus 1906 beschrijft de 18-jarige student wat hij ziet vanuit zijn kamer (mijn vertaling uit het Frans): ‘Het huis waar we nu bijna 8 jaar wonen heette ten tijde van Filips II de Heerlijkheid van Raveschoot. De gevel draagt de inscriptie Anno 1637 (2). Mijn studiekamer, gelegen aan de achterzijde van het gebouw, bevindt zich in het oudste gedeelte dat dateert van 1500, zegt men. Het raam staat open, en ik kijk recht voor mij uit, en dit is wat ik zie: Recht voor mij, ter hoogte van de vensterbank, een kweeperenboom, daarachter de arm van de Schelde die de scheidingslijn vormt tussen onze groentetuin/boomgaard en de bleekweide van de bureu. Verder in de achtergrond, op een afstand van ongeveer 50 meter, de achtergevels van een rij van 9 huizen van de Benardstraat, waaronder de woning van de pastoor van het Crombeenklooster. Links het vrouwenklooster gebouwd in rode baksteen in gotische stijl. [...] Rechts een rij van 11 huizen in de Dierentuinlaan. [...] Ons huis bevindt zich in het midden van een redelijk uitgestrekte tuin. De hoofdgevel staat schuin ten opzichte van de straat. Parallel met de straat loopt de spoorweg, die de Dierentuinlaan scheidt van de Frère Orbanlaan waar tegenwoordig de elektrische tram rijdt. Ziehier de impressies die ik verzameld heb deze zomerochtend. Het is mooi weer. De zon doet de ramen van het klooster schitteren. De vogels in de bomen laten onophoudelijk van zich horen, de ene door hun zang, de andere door hun roep. [...]

Maar al snel na deze zomerse dag in 1906 zou daar verandering in komen. De dierentuin had het jaar ervoor zijn deuren gesloten en de Dierentuinlaan ter hoogte van het Hof van Raveschoot werd omgedoopt tot Gustaaf Callierlaan. De gronden van de dierentuin werden door de stad opgekocht en verkaveld; het huidige Muinkpark is het laatste restant ervan. Ook de rest van de nog onbebouwde Muinkmeersen volgde vanaf 1907 voor de aanleg van de Tentoonstellingslaan en omliggende straten. Het betekende het einde van het Hof van Raveschoot. De familie Maes, laatste bewoners van het pand, verhuisden naar een huis in de nabij gelegen Dwarsstraat/Rue Traversière, nu Gulden-spoorstraat. (3)

In april 1907 werden er foto's genomen van het historische gebouw voor het Gentse stadsarchief (eveneens te zien op Beeldbank Gent). Armand Heins, die ook de foto's uit 1905 in zijn collectie had, sprak er dat jaar over tijdens een zitting van de Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent. Hij betreurt duidelijk het verdwijnen van ‘un des derniers, sinon le seul de nos petits

Afb. 7. De loop van de Oude Schelde tussen links Muinschelde en rechts de Nederschelde.

manoirs urbains du moyen âge.’ (4) Kort voor de afbraakwerken begonnen bezocht hij het pand om notities te nemen en schetsen te maken. De Commissie der Monumenten van Gent rapporteert: ‘Ook verdween in April [1907] bij de Gustaaf Callierlaan het Hof van Raveschoot, waarvan de gebouwen grootendeels dagteekenden van de XVIIe eeuw. Een gevel, langs den achterkant, nabij de Oude Schelde, gelegen, was een overblijfsel van een gebouw der XVe eeuw. Men heeft er twee gothische schouwen ontdekt, met gebeeldhouwde consolen van hetzelfde tijdstip, die naar het Museum zullen overgebracht worden.’ (5) Waar die twee middeleeuwse schoorsteenmantels zich

bevinden als ze nog bestaan, is mij niet bekend.

Ook de Oude Schelde werd gedempt; het tracé van de Tentoonstellingslaan loopt ongeveer gelijk met de vroegere waterloop. De omliggende straten kregen namen als Tijgerstraat, Olifantstraat, Zebrastraat enz. als herinnering aan de verdwenen dierentuin. Op de plaats waar zich ooit het kasteeltje bevond werd de Raveschootstraat aangelegd.

De nieuwe wijk raakte in de volgende jaren volgebouwd met burgerhuizen, waarvan enkele in Art Nouveaustijl. De hele buurt van het Zuid bleef in de loop van de 20ste eeuw ingrijpende veranderingen ondergaan: het Zuidstation sloot zijn deuren in 1928 en op de plaats waar de spoorlijnen liepen ontstond het Zuidpark (of Koning Albertpark, zoals het officieel heet). Verderop naar het zuiden werd begin jaren 70 het viaduct en de op- en afrit van de autosnelweg gebouwd. De meeste burgerhuizen aan de Roosevelt-, Callier- en Frère Orbanlaan moesten wijken voor flatgebouwen.

In juni 2017 trok ik naar de Callierlaan om hetzelfde zicht te fotograferen als in de opname van Constant d'Hoy in 1905. Het Hof van Raveschoot stond precies aan de huidige Raveschootstraat, die de Gustaaf Callierlaan verbindt met de Tentoonstellingslaan (afb. 6). De plek oogt een pak minder pittoresk, maar het veranderende gezicht van een stad blijft tot de verbeelding spreken.

Noten

- 1 Sanderus, A. *Verheerlykt Vlaandre*, Leiden, Nederlandse uitgave 1735. Vol. 1, p. 139.
- 2 Op de cartouche in de gravure van Hondius staat het jaar 1563; een andere gaf het jaar 1637 weer (wellicht eerder het jaar waarin de gravure door Hondius gemaakt werd).
- 3 Van Wesemael, M. (1983). Neen, de Oude Schelde is niet altijd oud geweest. In: *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 12, no. 4. Citaat: 'Ten slotte kwam het kasteeltje in het bezit van een zekere Maes die het in het begin van de eeuw liet slopen.' Volgens Heins (zie noot 4) waren Albert Feyerick en Maurice de Smet de Naeyer eigenaar en schonken zij de schouwfragmenten aan het Historische Stenen Museum (Musée lapidaire) in de Sint-Baafsabdij. Een foto van de nog niet afgebroken schouw bleef bewaard in de collectie van de Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten (nr. 4801) in Stadsarchief Gent.
- 4 Heins, A. (1907). À propos de la démolition de l'ancienne Cour de Raveschoot (prairie des moines). Examen des bâtiments, détails d'architecture, de sculpture etc. du XVe et du XVIIe siècle. In: *Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent*, Gent, p. 159-162.
- 5 Vander Haeghen, V. (1907). *Rapport sur les travaux de la Commission des Monuments de Gand en 1906*, Gent, p. 20.

Verdere literatuur

- Blommaert, Ph. (1854). Maisons de campagne aux environs de Gand. In: *Messenger des Sciences historiques*, Gent, p. 351.
- Bogaert, C., Lanclus, K., Verbeeck, M., Linters, A. (1979). *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen. Architectuur. Deel 4nb. Stad Gent. Zuid-West*, Gent, 1979.
- Broidioi, K. (2007). *Citygraphy Gent: de transformatie van de stadsrand tussen 1860 en 1914*, Gent.
- Charles, L., Laleman, M.C., Lievois, D., Steurbaut, P. (2008). Raveschootstraat, Hof van Raveschoot. In: *Archeologisch onderzoek in Gent 1997-2008*, Gent, p. 76.
- Clepe, B. (2010). *The stratification of nature in the Dierentuinwijk of Ghent*, Gent, 2010.
- Diericx, Ch.L. (1815). *Continuation des mémoires sur la ville de Gand*, Gent.
- Van Doorne, G., De Sutter, C. (1995). *Verdwenen hoekjes van het oude Gent*, Gent.
- Vander Haeghen, V. (1904). *Le Grand Plan de Gand par Sanderus et Hondius, 1641*, Gent.
- Haerens, K. (1982). *Oude straatnamen van Gent*, Gent.
- Kerckhaert, N. (1990). Oude Oostvlaamse huisnamen 4. *Kultureel jaarboek Oost-Vlaanderen – Bijdragen*, Nieuwe reeks, nr. 32, Gent.
- De Keukeleire, E. (2004). *Station Gent-Zuid en het Gentse Zuidkwartier, 1832-1910*.
- Rogge, G. (2016). *Het Gentse Zuidstation en de impact op de stad*, Gent, 2016.
- Steyaert, J. J. (1857). *Volledige beschrijving van Gent*, Gent.
- Messenger des sciences historiques, Année 1887*, Gent, 1887.

Kaarten uit de Universiteitsbibliotheek Gent.

Gents stadsarchief.

<https://beeldbank.stad.gent>